
In memoriam

Besede ob grobu dr. Franceta Škerla (r. 14. 3. 1909, u. 20. 10. 1985)

Doletela me je žalostna dolžnost, da se v imenu stanovskih kolegov in Inštituta za zgodovino delavskega gibanja poslovim od našega nekdanjega kolega in vodje znanstveno-raziskovalnega oddelka dr. Franceta Škerla.

Ceprav smo vedeli za njegovo vse slabše zdravstveno stanje, nas je v ponedeljek zjutraj človeško prizadela vest o njegovi smrti. Dolga leta je bil naš sodelavec in z nami delil našo delovno in strokovno usodo; v naši inštituciji in v vsej slovenski zgodovinski znanosti so vidni sledovi njegovega uspešnega dela.

Z doktorjem Škerlom se je naša generacija seznanila na zgodovinskih zborovanjih, sestankih zgodovinskega društva oziroma pri naročanju Zgodovinskega časopisa. Spoznali smo ga kot nenadomestljivega organizatorja in skrbnika financ slovenskega zgodovinskega društva in Zgodovinskega časopisa. Pozneje je bil šef raziskovalnega oddelka v Inštitutu za zgodovino delavskega

gibanja in kot delavci tega inštituta čutili njegovo delovno vnetje in lahko rečemo zagnano neomahljivo prizadevanje po znanstveni, objektivni zgodovinski resnici. Po osebni človeški plati smo ga poznali malo, med nami je bila prevelika razlika v letih, za nas je bil avtoriteta. Bil je zelo introvertiran človek, ki je le težko navezoval osebne prijateljske stike. Vedeli smo za njegova partizanska tovarištva, za njegovo navezanost soprogi in za njegovo izgorevanje v delu.

Cenili smo ga zaradi njegove neomahljive življenjske poti, zaradi njegovega dela in delovnih rezultatov. Vedeli smo, da izhaja iz predmestne kmečko-delavske družine iz Stožic, da je doštudiral leta 1934 na ljubljanski filozofski fakulteti zgodovino, bil tri leta brezposeln in že leta 1938 doktoriral. Že v tistih predvojnih letih — letih političnih pretresov in diferenciacije glede socialnega in nacionalnega vprašanja, ki so ga zlasti opredeljevali Kocbekovo Premišljevanje o Španiji in ljudsko-frontni nacionalni program Komunistične partije, se je France Škerl orientiral praktično napredno kot krščanski socialist. Poleti 1941 se je po pobegu nemškemu okupatorju v Mariboru vključil v Ljubljani v Osvobodilno fronto slovenskega naroda. Leto dni je bil njen aktivist v mestu in okolici, od sredine avgusta 1942 do decembra pa terenec v Polhograjskih dolomitih. Od tu ga je osvobodilno vodstvo poslalo na Primorsko za člana Pokrajinskega odbora OF. Poleti 1943 je bil poklican na Dolenjsko in zaupana mu je bila odgovorna in častna funkcija glavnega urednika Slovenskega poročevalca. Kljub uspehom v uredniškem novinarskem delu je jeseni 1944 na lastno željo odšel na delo v Znanstveni inštitut pri IO OF. S tem je jasno pokazal, da ga srce žene k znanstveno-raziskovalnem delu na področju zgodovine. Temu delu je ostal nato zvest vse življenje in rezultati njegovega dela so veliki in preštevilni. Po vojni je bil prvi direktor muzeja NOB. Po njegovi zaslugi je bilo najdenega in rešenega veliko dokumentarnega gradiva iz NOB. V tem času je bil med ustanovitelji Zgodovinskega društva za Slovenijo in leto dni njegov prvi predsednik. Leta 1951 je odšel na delo v Državni arhiv Slovenije in tu ostal 13 let. Leta 1964 pa se je kot višji znanstveni sodelavec in nato znanstveni svetnik, zaposlil v Inštitutu za zgodovino delavskega gibanja in kmalu postal vodja znanstveno-raziskovalnega oddelka. Nepozaben je njegov ustvarjalni, organizacijski in znanstveni delež pri organiziranju dveh velikih znanstvenih posvetovanj o Osvobodilni fronti in o Oktobrski revoluciji v letih 1966 in 1967. Posvetovanji sta z veliko mero objektivne zgodovinske kritičnosti osvetlili bistvene probleme iz novejše slovenske zgodovine. Večina njihovih rezultatov je do danes nepresežena.

Ko se poslavljamo danes od dr. Franceta Škerla, so nam v zavesti številna njegova dela v samostojnih knjigah, razprave v zbornikih in časopisih, ki so ga uvrstila med vodilne slovenske zgodovinarje novejše slovenske zgodovine. Nihče ne bo mogel mimo njegovih del o osvobodilnem boju Primorcev in Korošcev, ki jih je napisal takoj po osvoboditvi, mimo njegove knjige Počeci partizanskega pokreta u Sloveniji, v kateri je prvi podrobneje pokazal ostalim republikam posebnosti začetkov NOB v Sloveniji, zlasti fenomen OF. Njegove razprave o Osvobodilni fronti so do danes najboljše in najbolj popoln prikaz tega pomembnega pojava v slovenski zgodovini. Noben raziskovalec zgodovine NOB ne more brez Škerlove Bibliografije o NOB Slovencev. Usoda pa ni samo božala Škerla in njegovega znanstvenega dela. Marsikdaj njegovega neizmer-

nega truda in rezultatov niso adekvatno cenili. Ni tožil, delal je še bolj vztrajno še po odhodu v pokoj leta 1973. Na vsak način je želel objaviti svojo veliko, obsežno, morda najljubšo študijo o NOB primorskih Slovencev, ki obsega 2000 strani. Usoda ni hotela, da bi dočakal njen izid. Menim, da se bomo najbolje oddolžili njegovemu spominu, če se bomo potrudili za njeno objavo.

Ko si ob slovesu poskušam odgovoriti o osnovnih črtah človeškega lika dr. Franceta Škerla, se mi kaže naslednja podoba: dr. Škerl je vse življenje ostajal zvest svojemu krščanskemu etosu, svojemu slovenstvu in socialističnemu prepričanju. Ker se zgodovinopisje ne ukvarja in ne razpravlja o božjih rečeh, je bil dr. Škerl v svojem zgodovinopisnem delu ravno toliko socialistično in marksistično usmerjen, kakor kolegi, ki so drugačnega svetovnega nazora. Tu med njimi in tistimi z drugačnim svetovnim nazorom ni prihajalo do razhajanja. Njegovo merilo je bila delavnost in ljubezen do znanosti; kot takšnega ga bomo ohranili v spominu.

Janko Prunk

BIBLIOGRAFIJA dr. FRANCETA ŠKERLA MED LETI 1945 DO 1974
JE ZAOBSEŽENA V NASLEDNJIH BIBLIOGRAFIJAH:

1. France Škerl-Bregar: Petnajst let bibliografije o narodnoosvobodilnem boju Slovencev 1945—1959. Inštitut za zgodovino delavskega gibanja, Ljubljana 1962.
2. Slovenska bibliografija. Članki in leposlovje v časopisju in zbornikih 1945—1950. Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Ljubljana 1963, 561 str.
3. Škerl France: Bibliografija sodelavcev Inštituta za zgodovino delavskega gibanja 1959—1969. Inštitut za zgodovino delavskega gibanja, Ljubljana 1969.
4. Zadnik Štefka: Bibliografija sodelavcev Inštituta za zgodovino delavskega gibanja 1969—1979. Inštitut za zgodovino delavskega gibanja, Ljubljana 1979.

Leto 1975

1. Organizacija kurirskih zvez na Primorskem pozimi 1942—1943. Borec, XXVII, 1975, št. 10, str. 513—519.
2. Razgovor. Borec, XXVII, 1975, št. 6/7, str. 373—377.

Leto 1976

3. Gradnikova brigada julija 1943 in boj na Batognicah pod Rdečim robom. Borec, XXVIII, 1976, št. 10, str. 513—528.

Leto 1977

4. Odhodi primorskih partizanov novincev na Dolenjsko pozimi in spomladi 1943. Borec, XXIX, 1977, št. 12, str. 647—663.
5. Primorsko partizanstvo v dobi Primorskega odreda. (45 dni Badogliove vlade.) Borec, XXIX, 1977, št. 8/9, str. 427—441.

Leto 1978

6. Prazniki slovenskih občin s predgovorom dr. Mirka Stiplovška »Občinski prazniki — pomembna oblika negovanja revolucionarnih tradicij« (izdala Skupnost slovenskih občin, Ljubljana 1975). Borec, XXX, 1978, št. 2, str. 123—127.
7. Prihod britanskih obveščevalcev na Primorsko. Borec, XXX, 1978, št. 6—7, str. 325—346; št. 8—9, str. 435—454.

Leto 1979

8. Delovanje varnostno obveščevalne službe. Borec, XXXI, 1979, št. 6—7, str. 335—362.
9. Epilog k neki polemiki. Borec, XXXI, 1979, št. 1, str. 54.
10. Vzpon varnostne obveščevalne službe spomladi 1943. Borec, XXXI, 1979, št. 12, str. 641—666.

Sestavila Nataša Kandus